

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Голова приймальної комісії

Ігор РОМАНЮК

« ___ » _____ 2024 року

ПРОГРАМА

вступних випробувань для здобуття освітнього ступеня "доктор філософії"
за освітньо-науковою програмою "**Пожежна безпека**" спеціальності
261 "Пожежна безпека" галузі знань 26 "Цивільна безпека"

Харків 2024

Вступ

Програма вступних випробувань для здобуття освітнього ступеня "доктор філософії" за освітньо-науковою програмою "Пожежна безпека" спеціальності 261 "Пожежна безпека" галузі знань 26 "Цивільна безпека" розроблена Приймальною комісією Національного університету цивільного захисту України (далі – НУЦЗ України) відповідно до Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2024 році, затвердженого наказом МОН від 06.03.2024 №266, Правил прийому на навчання до Національного університету цивільного захисту України у 2024 році та з врахуванням положень стандарту вищої освіти за спеціальністю 261 "Пожежна безпека" галузі знань 26 "Цивільна безпека" для другого (магістерського) рівня вищої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 22.10.2020 року №1290.

Метою вступних випробувань є перевірка у абітурієнтів рівня знань, умінь, навичок та здібностей до зазначеного виду діяльності.

Вступні випробування включають:

1. співбесіду (для осіб, що здобули ступінь магістра (освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста) за іншою спеціальністю);
2. вступний екзамен зі спеціальності 263 "Цивільна безпека";
3. вступний екзамен з іноземної мови.

Для конкурсного відбору осіб при прийомі на навчання для здобуття ступеня доктора філософії, конкурсний бал обчислюється як сума балів отриманих під час складання вступних екзаменів зі спеціальності та з іноземної мови (англійської, німецької, французької). Екзамен з іншої іноземної мови складається за рішенням вченої ради НУЦЗ України у разі, коли знання цієї мови необхідне для роботи над дисертацією.

До конкурсного балу можуть бути додані додаткові бали за навчальні/наукові досягнення. Порядок додавання додаткових балів визначений у Правилах прийому на навчання для здобуття вищої освіти в Національному університеті цивільного захисту України в 2024 році.

ПРОГРАМА

співбесіди для осіб, що здобули ступінь магістра (освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліст) за іншою спеціальністю

ВСТУП

Співбесіда з вступниками, які здобули ступінь магістра (освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліст) за іншою спеціальністю проводиться з метою оцінки у них рівня теоретичних знань, практичних умінь та навичок з фаху, що відповідають ступеню "магістра" за спеціальністю 261 "Пожежна безпека". В разі неуспішного складання співбесіди вступник не допускається до подальшого складання вступного екзамену зі спеціальності 261 "Пожежна безпека" та вступного екзамену з іноземної мови.

Співбесіда проводиться предметною комісією з використанням двох теоретичних питань. В разі необхідності члени предметної комісії можуть поставити додаткові запитання. Час на підготовку до усної відповіді складає 20-30 хвилин.

1. КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ КАНДИДАТА НА НАВЧАННЯ ЗІ СПІВБЕСІДИ

Теоретична підготовка кандидата на навчання за результатами відповіді оцінюється за 2-х бальною шкалою за наступними критеріями:

Оцінка	Критерії
рівень знань достатній	Кандидат на навчання повністю, логічно і послідовно надав відповідь на запитання, пов'язуючи теорію з практикою, виявив вміння самостійно аналізувати, узагальнювати і викладати матеріал, не допускаючи помилок.
рівень знань не достатній	Кандидат на навчання засвоїв тільки основний матеріал, не знає окремих положень, допускає неточності у відповіді. Не вміє достатньо чітко сформулювати окремі положення, порушує послідовність у викладанні матеріалу. Має певні труднощі у пов'язанні теоретичного матеріалу з його практичним застосуванням.

2. ПЕРЕЛІК ТЕМ ВІДПОВІДНО ДО ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА СПІВБЕСІДУ

1. Основи сертифікації. Сутність та завдання сертифікації. Розвиток сертифікації. Міжнародна система сертифікації та система сертифікації України. Сертифікат відповідності на протипожежну продукцію.

2. Міжнародні, європейські та міждержавні стандарти. Національні системи стандартів. Порядок розроблення, затвердження та впровадження стандартів.

3. Об'єкти стандартизації. Категорії та види стандартів. Затвердження та державна реєстрація стандарту. Видання та впровадження стандартів.

4. Основні визначення в стандартизації. Роль стандартизації у розвитку народного господарства України. Принципи та методи стандартизації.

Рекомендована література

- Закон України. Про стандартизацію № 2254-ІХ від 09 червня 2022. <https://iplex360.com.ua/ukr/doc?d=10&code=1315-18>
- ДСТУ 2462-94 Сертифікація. Основні поняття. Терміни та визначення. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0405-99#Text>.
- Метрологія, стандартизація і сертифікація з питань пожежної безпеки : Курс лекцій / Уклад. С.В. Рудаков. Х.: НУЦЗУ, 2016. 58 с. Електронна бібліотека НУЦЗУ.
- Державна система стандартизації. К.: Держстандарт України, 2013. 312 с.
- Правові проблеми стандартизації, метрології та якості продукції. К.: Видання стандартів, 2012. 264 с.
- Рудаков С.В., Семків О.М. Стандартизація, метрологія та сертифікація у сфері пожежної безпеки. Курс лекцій. Харків. вид-во «Мадрид» 2021. - 65с. <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/14987>

1. Методика визначення часу евакуації людей при пожежі.
2. Як здійснюється розрахунок систем протидимного захисту будівель.
3. Як здійснюється оцінка і контроль рівня пожежної безпеки об'єктів.
4. Проектування, склад, порядок розроблення та погодження проектною документації. Початок будівництва та вимоги пожежної безпеки на новобудовах

Рекомендована література

- ДСТУ 88281-2019. Пожежна безпека. Загальні вимоги. 27. ДСТУ 2272-2006. Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять.
- ДБН В.1.1-7-2016 Пожежна безпека об'єктів будівництва.
- ДБН В.2.2-9-2019 Громадські будинки та споруди. Основні положення.
- ДБН В.2.2-15-2019 Житлові будинки
- ДБН В. 2.2-4-2019 Будинки і споруди дитячих дошкільних закладів.
- ДБН В. 2.2.-3-2019 Будинки і споруди навчальних закладів.
- ДБН В.2.5-67:2013 Опалення, вентиляція та кондиціонування.

1. Яким чином здійснюється забезпечення пожежної безпеки будівельних об'єктів.
2. Охарактеризуйте вплив вибуху на конструкції будівель.
3. Забезпечення безпеки будівельних об'єктів на просідаючих ґрунтах та підроблюваних територіях, на підтоплюваних територіях.
4. Опишіть вплив корозії та радіації на будівельні конструкції.

5. Організація, завдання, способи обстеження конструкцій будівель

Рекомендована література

- «Кодекс цивільного захисту України». [Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>]
- ДСТУ 8828:2019 «Пожежна безпека. Загальні положення». [Електронний ресурс] – URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/docpage.html?id_doc=82138.
- ДСТУ 2272:2006 «Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять». [Електронний ресурс]. – URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=29684.
- ДСТУ 8855:2019 «Визначення класу наслідків (відповідальності)». [Електронний ресурс]. – URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/docpage.html?id_doc=83254
- ДБН А.2.2-3:2014 «Склад та зміст проектної документації на будівництво». [Електронний ресурс]. – URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=58105
- ДБН В.1.1.7:2016 «Пожежна безпека об'єктів будівництва». [Електронний ресурс]. – URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/docpage.html?id_doc=68456
- ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування і забудова територій». [Електронний ресурс]. – URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/docpage.html?id_doc=83211
- Отрош Ю.А. Оцінка технічного стану стін і перекриттів житлових будинків після пожежі. Збірник наукових праць [Полтавського національного технічного університету ім. Ю. Кондратюка]. Серія: Галузеве машинобудування, будівництво. – 2016. – №. 1. – С. 212-220.

1. Наведіть вимоги до систем забезпечення пожежної безпеки об'єктів.
2. Охарактеризуйте автоматичні системи протипожежного захисту об'єктів, системи забезпечення пожежної безпеки у висотних будівлях.
3. Улаштування пожежних ліфтів. Вогнезахист матеріалів, виробів, будівельних конструкцій.
4. Системи забезпечення пожежної безпеки громадських висотних будівель умовною висотою від 100 м до 150 м. Внутрішній аудит з оцінки протипожежного стану.

Рекомендована література

- ДСТУ 8828:2019 «Пожежна безпека. Загальні положення». [Електронний ресурс]. – URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/docpage.html?id_doc=82138
- ДСТУ 2272:2006 «Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять». [Електронний ресурс]. – URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=29684

- ДБН В.2.2-41:2019 «Висотні будівлі. Основні положення». [Електронний ресурс]. – http://online.budstandart.com/ua/catalog/docpage?id_doc=84353
- ДБН В.1.2-14:2018 «Система забезпечення надійності та безпеки будівельних об'єктів. Загальні принципи забезпечення надійності та конструктивної безпеки будівель і споруд» [Електронний ресурс]. – URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=78683
- ДБН В.2.5-56:2014 «Системи протипожежного захисту» [Електронний ресурс]. – URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/docpage.html?id_doc=59526
- ДБН В.2.5-76:2014 «Автоматизовані системи раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та оповіщення населення». [Електронний ресурс]. – URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/docpage?id_doc=57710
- ДСТУ 9115:2021 «Система управління пожежною безпекою об'єкта захисту. Внутрішній аудит з оцінки протипожежного стану. Загальні положення» [Електронний ресурс]. – URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=95755
- Кодекс цивільного захист України [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>

1. Як здійснюється перевірка проектів автоматичних систем протипожежного захисту на відповідність вимогам нормативних документів
2. Розкрийте особливості перевірки автоматичних систем водяного пожежогасіння
3. Розкрийте методику проведення перевірки проектів автоматичних систем протипожежного захисту на відповідність вимогам нормативних документів
4. Охарактеризуйте адресно-аналогові системи пожежної автоматики
5. Принципи побудови та робота систем оповіщення про пожежу та управління евакуацією

Рекомендована література

- Сучасні системи автоматичного пожежогасіння. Дерев'яно О.А., Антошкін О.А., Бондаренко С.М. та ін. –Х.: НУЦЗУ, 2018.-276 с.
- Автоматичний протипожежний захист об'єктів. Вимоги нормативних актів. Частина 3: Дерев'яно О.А., Христин В.В., Бондаренко С.М., Мурін М.М., Антошкін О.А. – Харків: НУЦЗУ, –2014. – 284 с.
- Інженерне обладнання будинків і споруд. Системи протипожежного захисту: ДБН В.2.5-56:2014 [Чинні від 2015-07-01]. — К.: Мінрегіон України, 2014. – 105 с.
- ДСТУ EN 54-14:2009 Частина 14. Настанови щодо побудови, проектування, монтування, введення в експлуатацію, експлуатування і технічного обслуговування.

- ДСТУ Б EN 12845:2011 Стационарні системи пожежогасіння автоматичні спринклерні системи. Проектування, монтування та технічне обслуговування

1. Що являє собою протокол огляду місця пожежі? Яку основну і службову інформацію він повинен містити?
2. Як формуються висновки про причини пожежі?
3. На якій стадії огляду місця пожежі вилучаються речові докази, як це робиться і як процесуально оформляється?
4. Охарактеризуйте основні кваліфікаційні ознаки підпалу.
5. Охарактеризуйте непрямі ознаки підпалу, які виявляються на різних стадіях робіт з розслідування пожеж (на шляхах проходження до місця пожежі, при прибутті на не ліквідували пожежу, під час огляду місця пожежі).

Рекомендована література

- Положення про дослідно-випробувальну лабораторію територіального органу ДСНС України. 2021. ДСНС України.
- Огляд діяльності дослідно-випробувальних лабораторій ГУ(У) ДСНС України в областях і місті Києві у 2020 році. ІДУНДЦЗ, 2021.
- Практичний poradnik виявлення ознак первинного вогнища пожежі шляхом аналізу результатів візуального дослідження термічних уражень конструкцій, предметів та матеріалів. Допоміжні методи визначення первинного вогнища пожежі. Побічні ознаки первинного вогнища пожежі. ДВЛ, Харків, 2019.
- Кріса І.Я., Михайлов Ю.М., Белан С.В., Штангей Г.В., Єременко В.П. Методи визначення осередку пожежі: Навчальний посібник – Харків: АЦЗУ, 2005. - 215 с.
- Наказ МВС України від 24.07.2017 «Про затвердження Порядку спільних дій Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України під час проведення огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень та інших подій, пов'язаних з пожежами».
- Цимбал М. Л. Розслідування пожеж (огляд місця події та проблеми застосування спеціальних знань: [монограф., за ред. д-ра юр. наук, проф. В. Ю. Шепітька] / М. Л. Цимбал. – Х.: Гриф, 2004 р. – 360 с.

1. Загальна характеристика системи управління під час гасіння складних пожеж та ліквідації НС. Особливості управління пожежогасінням в умовах ведення бойових дій.

2. Штаб на пожежі як орган управління гасінням складних пожеж. Особливості оперативно-службової діяльності ОРСЦЗ в умовах воєнного стану.

3. Організація роботи тилу на складних пожежах
4. Гасіння пожеж на об'єктах енергетики. Особливості організації пожежогасіння на підприємствах критичної інфраструктури енергетичної галузі в умовах ведення бойових дій
5. Гасіння пожеж у резервуарних парках зберігання нафти та нафтопродуктів. Особливості організації пожежогасіння на підприємствах зберігання нафтопродуктів, що сталися внаслідок обстрілів в умовах ведення бойових дій.

Рекомендована література

- Основи тактики гасіння пожеж: навч. посіб. / В.В Сировой, Ю.М. Сенчихін, А.А. Лісняк, І.Г. Дерев'янка. – Х.: НУЦЗУ, 2015. – 216 с. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/377>
 - Аналітичні розрахунки для обґрунтування оперативних дій пожежно-рятувальних підрозділів: Практикум. / В.В. Сировий, Ю.М. Сенчихін, Л.В. Ушаков, О.В. Бабенко. – Х.: НУЦЗУ, ХНАДУ, 2010. – 236 с. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/4008>
 - Організація аварійно-рятувальних робіт на авіаційному транспорті: навч. посіб. / В.Г. Аветісян, Ю.М. Сенчихін, Д.В. Ораєвський – Х.: НУЦЗУ, 2012. – 108 с. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/371>
 - Організація аварійно-рятувальних робіт: Підручник. За загальною редакцією В.П. Садкового / Аветісян В.Г., Сенчихін Ю.М., Кулаков С.В., Куліш Ю.О., Тригуб В.В. – Х.: Федорко, 2010. – 240 с. URL: <https://nuczu.edu.ua/images/menu/it-tehnologii/publish/>
 - Довідник керівника гасіння пожежі. – Київ: ТОВ «Літера-Друк», 2016. – 320 с. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/9477>
 - Управління пожежогасінням: Для здобувачів вищої освіти, які навчаються на другому (магістерському) рівні у галузі знань 26 «Цивільна безпека» за спеціальністю 261 «Пожежна безпека»: курс лекцій / Ю. М. Сенчихін, А. А. Лісняк, Д. П. Дубінін та ін. – Х.: НУЦЗУ, 2023 . – 205 с. URL: <http://books.nuczu.edu.ua/download.php?rec=6815&mode=1>
 - Управління пожежогасінням: методичні вказівки до виконання модульних робіт № 1–2. Для здобувачів вищої освіти, які навчаються на другому (магістерському) рівні за спеціальністю 261 «Пожежна безпека» / Ю. М. Сенчихін, А. А. Лісняк, Д. П. Дубінін та ін. – Х.: НУЦЗУ, 2020 . – 18 с. URL: <http://books.nuczu.edu.ua/download.php?rec=6817&mode=1>
1. Система техногенної безпеки об'єктів: структура та напрямки її забезпечення.
 2. Нормативно-правове забезпечення техногенної безпеки в Україні.
 3. Правові та нормативні документи з питань безпеки техногенного характеру.
 4. Документи з питань техногенної безпеки об'єкту критичної інфраструктури.

5. Документи з питань техногенної безпеки об'єкту підвищеної небезпеки.

6. Виключення ініціюючих факторів аварій техногенного характеру на виробництві.

7. Особливості організації техногенної безпеки на об'єктах критичної інфраструктури.

Рекомендована література

- Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки».
- ДБН В.1.2-4:2019 Інженерно-технічні заходи цивільного захисту.
- Михайлюк О.П., Олійник В.В., Михайлюк А.О. Ідентифікація об'єктів підвищеної небезпеки: Навчально-методичний посібник.-Х.:УЦЗУ, 2007.-190 с.
- Васильченко О.В. Будівельні матеріали та їх поведінка в умовах високих температур: Навчальний посібник Харків: АПБУ, 2001.– 166 с.
- Інженерний захист населення та територій: Навч. посіб. / О.О. Островерх, О.В. Савченко, Є.І. Стецюк . — Х. : НУЦЗУ, 2014 . — 380 с.

1. Прогнозування можливої обстановки при хімічних та радіаційних аваріях

2. Особливості організації проведення розвідки місця аварії за наявності небезпечних хімічних та радіаційних речовин. Оцінка оперативної обстановки.

3. Особливості організації робіт щодо локалізації та ліквідації аварій за наявності небезпечних хімічних та радіаційних речовин

4. Особливості управління підрозділами при ліквідації аварій на об'єктах хімічної промисловості.

5. Організація оперативних дій в умовах воєнного стану.

Рекомендована література

6. Аварійно-рятувальні роботи з радіаційного та хімічного захисту в надзвичайних ситуаціях: курс лекцій / Є. М. Криворучко, І. М. Грицина, К. М. Остапов, В. Г. Аветисян . — Х : НУЦЗУ, 2021 . — 146 с.

7. Кодекс цивільного захисту України, № 5403-VI від 2.10.2012 року.

8. Статут дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж. Наказ МВС України № 340 від 26.04.2018 року.

9. Порядок організації службової підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту. Наказ МВС України № 511 від 15.06.2017 року.

10. Правила безпеки праці в органах і підрозділах МНС України. Наказ МНС України № 312 від 07.05.2007 року.

11. Настанова з організації газодимозахисної служби в підрозділах Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту МНС України. Наказ МНС від 16.12.2011 № 1342

12. Методика прогнозування наслідків виливу (викиду) небезпечних хімічних речовин під час аварій на хімічно небезпечних об'єктах і транспорті. Наказ МВС України від 29.11.2019 № 1000, затверджений в Міністерстві юстиції 14.05.2020 за № 440/34723

13. Рятувальні роботи при надзвичайних ситуаціях. Частина 1: Навчальний посібник / Аветисян В.Г., Сенчихін Ю.М., Тригуб В.В., Кулаков С.В., Куліш Ю.О., Александров В.Л., Адаменко М.І. – К: Основа, 2006. – 360 с.

Голова предметної комісії

Олексій БАСМАНОВ

ПРОГРАМА

вступного екзамену зі спеціальності 261 "Пожежна безпека"

Вступний екзамен зі спеціальності проводиться з метою перевірки та оцінки теоретичної підготовки вступника, встановлення відповідності рівня його знань результатам навчання, визначених у стандарті вищої освіти за спеціальністю 261 "Пожежна безпека" галузі знань 26 "Цивільна безпека" для другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Для проведення вступного екзамену зі спеціальності створюється предметна комісія на чолі з головою. Вступний екзамен зі спеціальності проводиться в усній формі за трьома теоретичними питаннями, що наведені у білетах. Час на підготовку до відповіді складає до 30 хвилин.

Для складання вступного екзамену зі спеціальності вступник може використовувати ручки, олівці, лінійку, калькулятор. Усі інші матеріали, як то законодавчі та нормативні акти, методичні матеріали, довідники, словники, записи, конспекти, тощо, а також засоби мобільного зв'язку, будь-які носії інформації протягом іспиту вступнику використовувати суворо забороняється.

У разі порушення зазначених вимог, а також під час виявлення проявів академічної недобросовісності, несамоїсної підготовки до відповіді, голова фахової атестаційної комісії має право видалити вступника з іспиту з виставленням йому загальної незадовільної оцінки.

1. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ КАНДИДАТА НА НАВЧАННЯ З ВСТУПНОГО ЕКЗАМЕНУ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Рівень знань кандидата на навчання за результатами відповіді оцінюється за 100-бальною шкалою (від 100 до 200) за такими критеріями:

Кількість балів	Критерії, за якими оцінюється відповідь
190 – 200	Кандидат на навчання дав повну і правильну відповідь на всі питання, логічно та послідовно виклав матеріал, показав вміння застосовувати закони і правила в конкретних ситуаціях, володіння спеціальною термінологією та мовною культурою.
189 – 160	Кандидат на навчання дав повну і правильну відповідь на всі питання, при цьому допустив 1 – 2 не грубі помилки; логічно та послідовно виклав матеріал, показав вміння застосовувати закони і правила у конкретних ситуаціях, показав володіння спеціальною термінологією та мовною культурою.

135 – 159	Кандидат на навчання показав знання основного матеріалу, але не розкрив його деталей, припустився при цьому 2 – 3 грубих помилок або дав неточні формулювання, показав володіння спеціальною термінологією та мовною культурою.
100 – 134	Кандидат на навчання знає незначну частину програмного матеріалу, у відповідях на питання припускається грубих помилок, слабо володіє спеціальною термінологією та мовною культурою.
0 – 99	Кандидат на навчання не знає значної частини програмного матеріалу, не може надати відповіді на питання білету, не володіє спеціальною термінологією, має низьку мовну культуру.

У разі отримання вступником менше ніж 100 балів фаховий іспит вважається не складеним, а такій особі відмовляється у подальшій участі в конкурсі щодо зарахування на навчання.

2. ПЕРЕЛІК ТЕМ ВІДПОВІДНО ДО ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ВСТУПНИЙ ЕКЗАМЕН ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

1. Державний метрологічний контроль і нагляд.
2. Особливості міжнародної системи одиниць фізичних величин.
3. Оцінка випадкової складової похибки результату вимірювання.
4. Класифікація засобів вимірювальної техніки.
5. Державна система стандартизації України.
6. Порядок застосування стандартів.
7. Визначення результатів сертифікації продукції протипожежного призначення.

Рекомендована література

- *Державна система стандартизації. – К.: Держстандарт України, 2013.-312 с.*
- *ДСТУ 2462-94 Сертифікація. Основні поняття. Терміни та визначення.*
- *Правові проблеми стандартизації, метрології та якості продукції. - К.: Видання стандартів, 2012. - 264 с.*
- *Метрологія, стандартизація, управління якістю і сертифікація / Р.В.Бичковський, П.Г. Столярчук, П.Р. Гамула – Львів, 2002.- 560 с.*
- *Саранча Г.А. Метрологія, стандартизація та управління якістю - К.:Либідь, 2014.-256 с.*
- *Богданов Г.П., Кузнецов В.А., Лотонов М.А. и др. Метрологическое обеспечение и эксплуатация измерительной техники. - М.: Изд-во стандартов, 2007. - 180 с.*
- *Закон України. Про стандартизацію № 2408 від 17 травня 2001.*

1. Визначення часу евакуації людей при пожежі.
2. Розрахунок систем противибухового захисту будівель та споруд.
3. Розрахунок систем протидимного захисту будівель.
4. Оцінка і контроль рівня пожежної безпеки об'єктів.
5. Проектування, склад, порядок розроблення та погодження проектної документації.
6. Початок будівництва та вимоги пожежної безпеки на новобудовах.

Рекомендована література

- ДСТУ 88281-2019. Пожежна безпека. Загальні вимоги.
- ДСТУ 2272-2006. Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять.
- ДБН В.1.1-7-2016 Пожежна безпека об'єктів будівництва
- ДБН В.2.2-9-2019 Громадські будинки та споруди. Основні положення.
- ДБН В.2.2-15-2019 Житлові будинки
- ДБН В. 2.2-4-2019 Будинки і споруди дитячих дошкільних закладів.
- ДБН В. 2.2.-3-2019 Будинки і споруди навчальних закладів.
- ДБН В.2.5-67:2013 Опалення, вентиляція та кондиціонування.
- Правила пожежної безпеки в Україні.
- Пожежна профілактика в населених пунктах. Практикум: Навчальний посібник / І.А. Чуб, Ю.В. Луценко, Є.А. Яровий, Ю.В. Уваров. – Харків: НУЦЗУ, 2017. – 86 с.
- Пожежна профілактика в населених пунктах: Навчальний посібник / І.А. Чуб, Ю.В. Луценко, Ю.В. Уваров, О.Л. Олійник, Є.А. Яровий. – Харків: НУЦЗУ, 2016. – 181 с.

1. Загальна характеристика системи управління під час гасіння складних пожеж та ліквідації НС.
2. Штаб на пожежі як орган управління гасінням складних пожеж.
3. Організація роботи тилу на складних пожежах.
4. Оперативні плани пожежогасіння (ОППГ).
5. Тактико-спеціальні навчання (ТСН).
6. Вивчення та розбір пожеж.

Рекомендована література

- Статут дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту. Наказ МВС України від 26.04.2018 № 340.
- Порядок організації внутрішньої, гарнізонної та караульної служб в органах управління і підрозділах Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Наказ МВС України від 07.10.2014 № 1032.

- *Методичні рекомендації зі складання та використання оперативних планів і карток пожежогашіння. Наказ МНС України від 23.09.2011 №1021.*
- *Про деякі питання організації діяльності мобільних оперативних груп ДСНС. Наказ ДСНС України від 06.11.2017 № 601.*
- *Методичні рекомендації «Організація управління в надзвичайних ситуаціях». Наказ МНС України від 05.10.2007 № 685.*
- *Порядок організації службової підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту. Наказ МВС України від 15.06.2017 № 511.*
- *Методичні рекомендації з підготовки і проведення тактико-спеціальних навчань з питань реагування на надзвичайні ситуації. Наказ МНС України від 29.08.2011 № 893.*
- *Інструкція із складання Карток оперативно-тактичних дій на пожежах та їх вивчення в системі службової підготовки. Окреме доручення ДСНС України від 04.10.2017 № В-155.*
- *Аналітичні розрахунки для обґрунтування оперативних дій пожежно-рятувальних підрозділів: Практикум. / В.В. Сировий, Ю.М. Сенчихін, Л.В. Ушаков, О.В. Бабенко. – Х.: НУЦЗУ, ХНАДУ, 2010. – 236 с.*
- *Пожежна тактика: Підручник / Ключ П.П., Палюх В.Г., Пустовой А.С., Сенчихін Ю.М., Сировой В.В. – Х.: Основа, 1998. – 592 с.*
- *Основи тактики гашіння пожеж: навч. посіб. / В.В Сировой, Ю.М. Сенчихін, А.А. Лісняк, І.Г. Дерев'янка. – Х.: НУЦЗУ, 2015. – 216 с.*
- *Тактична і психологічна підготовка особового складу пожежної охорони: Підручник / Ключ П.П., Палюх В.Г., В.О. Росоха. – Х.: Основа, 2002. – 288 с.*
- *Довідник керівника гашіння пожежі / За загальною редакцією Кропивницького В.С. – К. : ТОВ "Літера-Друк", 2016. – 320 с.*

1. Нормативна база щодо оцінки ризиків в Україні.
2. Розрахунок параметрів НС.
3. Особливості побудови F-N і F-G діаграм.
4. Особливості використання пробіт-функції при оцінці ризиків.
5. Використання прикладного програмного забезпечення при оцінці ризиків.

Рекомендована література

- *Кодекс Цивільного захисту України.*
- *Розпорядження кабінету міністрів України від 22 січня 2014 р. № 37-р «Про схвалення Концепції управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру».*
- *Методика прогнозування наслідків виливу (викиду) небезпечних хімічних речовин при аваріях на промислових об'єктах і транспорті.*
- *Методика визначення ризиків і їх прийнятих рівнів для декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки. Затверджена постановою Міністерства праці і соціальної політики України від 04.12.2002 р. № 637.*

•Ключка Ю.П. Оцінка результатів надзвичайної ситуації з врахуванням ризик-орієнтованого підходу / Ю.П. Ключка, О.П. Михайлюк// Проблеми надзвичайних ситуацій. – 2016. – Вип. 24. – С. 72-76.

•Постанова КМУ від 5 вересня 2018 р. № 715 «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки Державною службою з надзвичайних ситуацій».

•ДСТУ ISO 16732-1 (ISO 16732-1:2012, IDT) Інжиніринг пожежної безпеки. Оцінювання пожежного ризику.

•ДСТУ ISO/TR 16732-2:2018 Інжиніринг пожежної безпеки. Оцінювання пожежного ризику. Частина 2. Приклад офісної будівлі (ISO/TR 16732-2:2012, IDT).

•ДСТУ ISO/TR 16732-3:2018 Інжиніринг пожежної безпеки. Оцінювання пожежного ризику. Частина 3. Приклад промислового підприємства (ISO/TR 16732-3:2013, IDT).

•ДСТУ IEC/ISO 31010 (IEC/ISO 31010:2009, IDT) Керування ризиком Методи загального оцінювання ризику.

•Fire-and-explosion hazard of substances and venting of deflagrations: Угроза пожаров, взрывоопасность веществ и источники взрывов: Меры по предупреждению : Proceedings of the First International Seminar / Red. V. Molkov . – 1995 . – 512 с.

•Моніторинг надзвичайних ситуацій : Підручник / Ю.О. Абрамов, Є.М. Грінченко, О.Ю. Кірючкін та ін. — Х : АЦЗУ, 2005 . — 530 с.

•Абрамов Ю.А. Моделирование пожаров, их обнаружения, локализации и тушения / Ю.А. Абрамов, А.Е. Басманов, А.А. Тарасенко . — Х. : НУГЗУ, 2011 . — 927 с.

•Вентцель Е.С. Теорія ймовірності: Навч. посібн. / Е.С. Вентцель — М. : Наука, 1969. — 368 с.

• ДСТУ Б В.1.1-38:2016 «Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою».

• <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/accident-damage-analysis-module-adam-technical-guidance-software-tool-consequence-analysis>.

1. Спеціальні аварійно-рятувальні машини
2. Вантажопідйомні машини та їх елементи
3. Землерийна інженерна техніка
4. Базові шасі інженерних машин. Інженерні машини та їх елементи
5. Заходи та засоби обладнання переправ

Рекомендована література

- *Інженерна техніка та спеціальні машини для ліквідації надзвичайних ситуацій / О.М. Ларін, І.М. Грицина, Н.І. Грицина та ін. - Х.: НУЦЗУ, КП "Міськдрук" 2012. - 380 с.*
- *Ларін О. М. Основи технічної діагностики автомобілів : практикум / Ларін О. М., Васильєв С. В., Виноградов С.А. та ін. - Слов'янськ : вид-во Б.І. Маторіна, 2013. - 275 с.*
- *Ларін О.М. Пожежна та аварійно-рятувальна техніка. Частина 2. Основи проектування пожежно-технічних засобів: навч. посібник / О.М. Ларін, Г.О. Чернобай, Ю.М. Сенчихін, та ін.. – Х.: УЦЗУ, 2008.*
- *Інженерна та спеціальна техніка для ліквідації надзвичайних ситуацій. Частина 1. Навч. посібник. – Львів: ЛДУ БЖД, 2014 – 188 с.*
- *Інженерна та спеціальна техніка для ліквідації надзвичайних ситуацій. Частина 2. Навч. посібник. – Львів: ЛДУ БЖД, 2015 – 221 с.*
- *Вантажопідйомні машини: Навч. посібник. - Х.: НТУ «ХПІ», 2005. - 304 с.*

1. Техногенна безпека об'єктів. Класифікація та характеристика надзвичайних ситуацій техногенного характеру.
2. Класифікація об'єктів господарювання за видами небезпеки.
3. Ідентифікація потенційної небезпеки об'єктів
4. Ідентифікація об'єктів підвищеної небезпеки
5. Оцінка рівня пожежної безпеки об'єктів підвищеної небезпеки. Категорування приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою
6. Негативні чинники впливу джерел надзвичайних ситуацій техногенного характеру на людину та стан довкілля. Їх класифікація та характеристика.

Рекомендована література

- *Михайлюк О.П., Олійник В.В., Кріса І.Я., Білим П.А., Тесленко О.О. Пожежна безпека об'єктів підвищеної небезпеки: Навчальний посібник. – Х.: НУЦЗУ МНС України, 2010.- 249 с.*
- *Михайлюк О.П., Олійник В.В., Мозговий Г.О. Теоретичні основи пожежної профілактики технологічних процесів та апаратів. Підручник Харків: ХНАДУ. 2014.- 380 с.*
- *Михайлюк О.П., Олійник В.В., Сирих В.М. Теоретичні основи пожежної профілактики технологічних процесів та апаратів.- Практикум. - Харків.- НУЦЗУ, 2016.- 198 с.*
- *Михайлюк О.П., Олійник В.В., Михайлюк А.О. „Ідентифікація об'єктів підвищеної небезпеки”. Навчально-методичний посібник – Харків: УЦЗУ, 2007. – 190 с.*
- *Кодекс цивільного захисту України.*
- *Закон України „Про об'єкти підвищеної небезпеки” (2245-14) від 18.01.2001р.*

- *Постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2002 р. № 956. Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки.*
- *Про внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України від 11.07.02. №956. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 21.09.11. №990.*
- *ДСТУ 8828:2019 «Пожежна безпека. Загальні положення».*
- *Наказ МВС України № 879 від 05.11.2018 «Про затвердження Правил техногенної безпеки».*
- *Про затвердження Методики ідентифікації потенційно небезпечних об'єктів. Наказ МНС України від 23.02.06. № 98.*
- *Наказ МНС України від 27.03.2001 № 73/82/64/122 «Про затвердження Методики прогнозування наслідків вилу (викиду) небезпечних хімічних речовин при аваріях на промислових об'єктах і транспорті».*
- *ДСТУ Б В.1.1-38:2016 «Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою».*

1. Основи експлуатації протипожежної техніки.
2. Технічне обслуговування та ремонт транспортних засобів.
3. Діагностування транспортних засобів.
4. Зберігання транспортних засобів.
5. Безпека дорожнього руху.
6. Експлуатаційні властивості транспортних засобів

Рекомендована література

- *Ларін О.М., Семків О.М., Мисюра М.І., Кривошей Б.І. Експлуатація пожежної та аварійно-рятувальної техніки. Навчальний посібник / О.М. Ларін, О.М. Семків, М.І. Мисюра, Б.І. Кривошей – Харків: НУЦЗУ, 2012. – 380 с.*
- *Основи технічної діагностики автомобілів: практикум (лабораторні роботи) / О.М. Ларін, С.В. Васильєв, С.А. Виноградов, І.В. Грищук, Р.І. Рибалко, В.В. Коломісць. – Х: НУЦЗУ, 2013. – 270 с.*
- *Настанова з експлуатації транспортних засобів в органах та підрозділах ДСНС України. Наказ ДСНС України № 432.*
- *Правила дорожнього руху України.*

1. Напрямки розвитку та удосконалення сучасних систем автоматичного протипожежного захисту.
2. Перевірка проектів автоматичних систем протипожежного захисту на відповідність вимогам нормативних документів.
3. Принципи побудови та робота систем оповіщення про пожежу та управління евакуацією.
4. Принципи побудови та алгоритм функціонування приладів управління автоматичними системами протипожежного захисту.

5. Дослідження характеристик сучасних засобів пожежної автоматики
6. Організація централізованого спостереження за станом об'єктів.

Рекомендована література

- *Сучасні системи автоматичного пожежогасіння. Дерев'янка О.А., Антошкін О.А., Бондаренко С.М. та ін. –Х.: НУЦЗУ, 2018.-276 с.*
- *Системи пожежної та охоронної сигналізації. Дерев'янка О.А., Бондаренко С.М., Христич В.В., Антошкін О.А. Текст лекцій.- Х.: УЦЗУ, 2008.- 136 с.*
- *Автоматичний протипожежний захист об'єктів. Вимоги нормативних актів. Частина 3: – Харків: НУЦЗУ, –2014. – 284 с.*
- *Інженерне обладнання будинків і споруд. Системи протипожежного захисту: ДБН В.2.5-56:2014 [Чинні від 2015-07-01]. — К.: Мінрегіон України, 2014. – 105 с.*

1. Інформаційні ресурси мережі Інтернет.
2. Електронний документообіг.
3. Інформаційні технології в освіті.
4. Бази та банки даних, пошукові системи.

Рекомендована література

- *Основи інформаційних технологій. Курс лекцій. М. Маляров, В. Христич, М. Журавський. - Харків, 2019.- 184 с.;*
- *Електронний документообіг та захист інформації: навч. посіб./ О.Б. Кукарін / За заг. ред. д.держ. упр., професора Н.В. Грицяк - К.: НАДУ, 2015.- 84 с.;*
- *Інформатика та інформаційні технології у цивільній безпеці. Гусева Л.В., Журавський М.М, Маляров М.В., Паніна О.О., Пікрасов М.М.: Практикум.- Х.: НУЦЗУ, 2015.- 330 с.;*
- *Сучасні інформаційні системи і технології: конспект лекцій / Іванов В. Г., Іванов С.М., Карасюк В.В. та ін.; за заг. ред. Іванова В.Г., Карасюка В.В.- Х.: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2014. – 347 с.;*
- *Застосування педагогічних інформаційних технологій у навчальному процесі вищої школи / Каленський А.А.- К.: Аграрна освіта, 2011.- 280 с.*
- *Закон України Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах, 1994;*
- *Закон України Про основні засади забезпечення кібербезпеки України, 2018;*
- *Закон України Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки, 2007;*
- *Закон України Про електронний цифровий підпис, 2003;*
- *Закон України Про електронні документи та електронний документообіг, 2003;*
- *Положення про порядок здійснення криптографічного захисту*

інформації в Україні. Указ Президента України від 22.05.1998 № 505/98;

- НД ТЗІ 1.1-002-99. Загальні положення щодо захисту інформації в комп'ютерних системах від несанкціонованого доступу. Департамент спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації СБУ;

- Положення про технічний захист інформації в Україні. Указ Президента України від 27.09.1999 № 1229/99;

- Про затвердження Положення про технічний захист інформації у Державній службі України з надзвичайних ситуацій. Наказ № 755 від 11.12.2013;

- Про затвердження Порядку застосування електронного цифрового підпису у ДСНС України. Наказ ДСНС України від 12.12.2016 № 640;

- Порядок використання комп'ютерних програм в органах виконавчої влади Постанова КМУ від 10.09.2003 № 1433;

- Правила забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах. Постанова КМУ від 29.03.2006 № 373;

- Про електронний обмін службовими документами в органах виконавчої влади. Постанова КМУ від 17 липня 2009 р. № 733. Порядок надсилання електронною поштою службових документів;

- Перелік типових документів, що створюються під час діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів. Наказ Міністерства юстиції України 12.04.2012 № 578/5;

- Типова інструкція з діловодства в міністерствах, інших центральних та місцевих органах виконавчої влади. Постанова КМУ від 17.01.2018 № 55;

- Інструкція з діловодства в апараті Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Наказ ДСНС України № 430 від 26.06.2013;

- Про забезпечення захисту державних інформаційних ресурсів ДСНС України.

- Про затвердження Інструкції про порядок забезпечення доступу до публічної інформації у ДСНС України. Наказ МВС України від 24.11.2015 № 1477;

- Інструкція про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію в ДСНС. Наказ ДСНС України від 15.12.2016 № 660;

- Типовий порядок здійснення електронного документообігу в органах виконавчої влади. Постанова КМУ від 28.10.2004 р. № 1453;

- Вимоги до створення і впровадження єдиної системи електронного документообігу в Міністерстві внутрішніх справ України та центральних органах виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України (Шифр – СЕД системи МВС). Наказ МВС № 363 від 28.04.2017.

- Про затвердження Порядку використання інформаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем і Порядку використання та

обліку комп'ютерних програм. Наказ ДСНС України № 425 від 19.07.2019.

1. Дослідження пожеж. Загальні відомості.
2. Виникнення, розвиток та формування ознак горіння.
3. Інструментальні методи визначення осередків пожеж.
4. Осередковий конус.
5. Ознаки осередку в місці виникнення пожежі.

Рекомендована література

- *Кріса І.Я., Михайлов Ю.М., Белан С.В., Штангей Г.В., Єременко В.П. Методи визначення осередку пожежі: Навчальний посібник – Харків: АЦЗУ, 2005. - 215 с.*
- *Розслідування порушень встановлених законодавством вимог пожежної безпеки: метод. рек. / О. В. Таран, В. М. Кіцелюк, М. А. Грига – К., 2017. – 48 с.*
- *Безвесільний В. Д. Розслідування та судові експертизи пожеж : [довід.-метод. посібн.] / В. Д. Безвесільний, О.Ф. Дьяченко. – Х. : ТОВ «Компанія СМІТ», 2007. – 192 с.*
- *Цимбал М. Л. Розслідування пожеж (огляд місця події та проблеми застосування спеціальних знань : [монограф., за ред. д-ра юр. наук, проф. В. Ю. Шепітька] / М. Л. Цимбал. – Х. : Гриф, 2004 р. – 360 с.*
- *Наказ МВС України від 24.07.2017 «Про затвердження Порядку спільних дій Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України під час проведення огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень та інших по-дій, пов'язаних з пожежами».*
- *Настанова з організації роботи дослідно-випробувальної лабораторії Головного управління (управління) МНС України в області.*

1. Історія цивільного захисту та сучасна державна політика у сфері цивільного захисту.
2. Особливості побудови та управління єдиною системою цивільного захисту, структура органів управління.
3. Повноваження органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування у сфері цивільного захисту, пожежної безпеки та обов'язки суб'єктів господарювання.
4. Державна служба України з надзвичайних ситуацій як центральний орган виконавчої влади з реалізації державної політики у сфері цивільного захисту.
5. Організація захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій.
6. Сили і засоби функціональних і територіальних підсистем ЄДСЦЗ, порядок утворення та організація діяльності.
7. Планування роботи Єдиної державної системи цивільного захисту.

Рекомендована література

- *Кодекс цивільного захисту України від 2.10. 2012 р. № 5403- VI м. Київ.*
- *Кулешов М.М., Садковий В.П., Тютюнник В.В. «Державна система цивільного захисту». Навчальний посібник. НУЦЗ України 2020 р.*
- *Кулешов М.М., Росоха В.О. Сучасні виклики для державної політики у сфері цивільного захисту в Україні. Вісник НЦЗУ. Серія Державне управління 2014. Вип. 2. С. 167–175.*
- *Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 № 1264–XII. Київ: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, ст.546.*
- *Про державний матеріальний резерв: Закон України від 24.01. 1997 № 51/97 ВР. Київ: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 13, ст.112.*
- *Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання: Закон України від 14.01.1998 № 15/98 ВР. Київ: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 22, ст.115.*
- *Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 № 1550-III. Київ: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 23, ст.176.*
- *Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України*
- *Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України*
- *Про правові засади здійснення наглядової діяльності: Закон України*
- *Про національну безпеку України: Закон України: Закон України від 21. 06.2018 № 2469. Київ: Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241.*
- *Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій:(Затверджено ПКМ України від 16 12. 2015р. №1052).*
- *Про затвердження положення про Єдину державну систему цивільного захисту: Постанова КМУ №11 від 09. 01 .2014р.*
- *Про Державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.01. 2015 №18.*
- *Про затвердження типового положення про регіональну та місцеву комісію з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2015 № 409.*
- *Про затвердження положення про спеціалізовані служби цивільного захисту Постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2015 № 469.*
- *Про порядок здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» (щодо визначення системи організації та основних видів і форм навчання населення способам захисту і дій в умовах надзвичайних*

ситуації). *Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2013р № 444.*

- *Про затвердження Положення про добровільні формування цивільного захисту: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2013 № 616.*

- *Про затвердження Порядку ведення обліку надзвичайних ситуацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2013р № 738.*

- *Про затвердження Порядку утворення, завдання та функції формувань цивільного захисту: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2013 р. № 787.*

- *Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.11.2013 № 841.*

1. Вартісна оцінка матеріальних об'єктів та цінностей.
2. Страхування у сфері цивільного захисту.
3. Основний склад збитків від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру.
4. Капітальні вкладення та поточні витрати на забезпечення техногенної та пожежної безпеки.
5. Економічна ефективність застосування заходів щодо забезпечення пожежної безпеки.
6. Фінансове забезпечення діяльності органів та підрозділів ДСНС
7. Організація матеріально-технічного забезпечення заходів цивільного захисту.

Рекомендована література

- *Конституція України, ПВР від 28.06.96 , ВВР № 30.*
- *Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 №5403-VI.*
- *Господарський кодекс України від 16.01 2003 року N 436 із змінами.*
- *Бюджетний кодекс України від 8. 07 2010р. N 2456-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>*
- *Податковий кодекс від 2.12. 2010.N 2755-VI із змінами.*
- *Кодекс законів про працю.*
- *Закон України “ Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру ” від 8.07.2000 р. № 1809- III.*
- *Закон України «Про страхування» в редакції Закону від 4.10.2001р.№2745.*
- *Про здійснення державних закупівель: Закон України від 10.04 2014 №1197.*
- *Про затвердження Порядку функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 № 1211.*
- *Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки*

розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2002 №1298 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1298-2002-n>.

- Постанова КМУ від 9.01.2014 р. № 5 “Про затвердження Типового положення про відомчу пожежну охорону”.

- Постанова КМУ від 03.04.1995 №232 “Положення про порядок і умови обов’язкового особистого страхування працівників відомчої та сільської пожежної охорони, членів добровільних пожежних дружин”.

- Деякі питання надання платних послуг підрозділами Міністерства надзвичайних ситуацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2011 №1102. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1102-2011-n>.

- Деякі питання надання підрозділами Державної служби з надзвичайних ситуацій Постанова Кабінету Міністрів України від 20.02.2012 №110.

- Про затвердження Порядку з організації внутрішнього контролю в системі ДСНС України: Наказ від 02. 12. 2013. №738 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.dsns.gov.ua/ua/Nakazi-po-vnutrishnomu-auditu.html>.

- Про заходи щодо вдосконалення організації та проведення авіаційних робіт з пошуку і рятування: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.11.2012 №1037.

- Про затвердження Методики формування вартості платних послуг, які надаються підрозділами Міністерства надзвичайних ситуацій України: Наказ Міністерства надзвичайних ситуацій України, Міністерство економічно-го розвитку і торгівлі України, Міністерство фінансів України від 03.01.2012 № 1/2/1 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0045-12>.

- Про затвердження Методики формування вартості платних послуг, що можуть надаватися підрозділами Державної інспекції техногенної безпеки України: Наказ Міністерства надзвичайних ситуацій України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство фінансів України від 01.06.2012 № 867/661/658 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0983-12>.

- Про упорядкування структури та умов грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу: Постанова Кабінету Міністрів України від 7.11.2007 №1294.

- Про затвердження Інструкції про виплату грошового забезпечення та одноразової грошової допомоги при звільненні особам рядового і начальницького складу служби цивільного захисту: Наказ МВС України від 23.04.2015 №475.

- Про затвердження Порядку обліку пожеж та їх наслідків: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2003 року № 2030.

- *Постанова КМУ від 29.03 2002 р. №415 “ Про затвердження Порядку використання коштів резервного фонду бюджету».*
- *Наказ ДСНС України від 31.12.2013 № 814 «Про затвердження Посібника з обліку речового, продовольчого майна та пально-мастильних матеріалів органах і підрозділах цивільного захисту».*
- *Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 03.07.2014 № 632 «Про затвердження Положення про продовольче забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуацій», зареєстрований в Міністерстві юстиції України від 25.07.2014 № 861/25638.*
- *Наказ МНС України від 21.05.2012 № 813 «Про затвердження Порядку проведення технічного контролю транспортних засобів Міністерства надзвичайних ситуацій України».*
- *Постанова Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2013 р. № 581 “Про затвердження Порядку здійснення компенсації вартості послуг і розміру фактичних (понесених) витрат суб’єкту господарювання та громадянину, транспортні засоби яких залучені для вивезення населення із зони надзвичайної ситуації, районів можливих бойових дій, та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України».*

Голова предметної комісії

Олексій БАСМАНОВ

ПРОГРАМА

вступного екзамену з іноземної мови

Інтеграція України в європейський простір вищої освіти висуває нові вимоги щодо встановлення національних параметрів викладання/вивчення іноземної мови, зазначених у Загальноєвропейських рекомендаціях із мовної освіти (*Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*, скорочено — *CEFR*), які Рада Європейського союзу рекомендувала використовувати для валідації рівнів знань іноземної мови своєю резолюцією в листопаді 2011 р.

Відповідно до частин четвертої та п'ятої статті 54 Закону України "Про вищу освіту" Кабінет Міністрів України вніс зміни до постанови № 567 "Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника" від 24 липня 2013 р. ("Офіційний вісник України", 2013 р., № 64, с. 23–28). Цей порядок висуває нові вимоги до працівників закладів вищої освіти у частині мовної підготовки та методів оцінювання її рівня. Вчене звання доцента або професора присвоюється тим працівникам закладів вищої освіти і наукових установ, які мають сертифікат, що підтверджує володіння іноземною мовою на рівні, не нижчому від рівня B2 відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти. Відповідно випускник закладу вищої освіти, який має намір будувати науково-педагогічну кар'єру, повинен володіти іноземною мовою на рівні, не нижчому від B2. Відповідно цей рівень доцільно виявляти вже на етапі вступу до магістратури та ад'юнктури.

Усі, хто вивчає іноземну мову, відповідно до CEFR розподіляються на шість рівнів: A0 – нульовий рівень (особа щойно почала вивчати мову); A1 – початківець; A2 – передпороговий рівень; B1 – пороговий, середній рівень; B2 – пороговий просунутий рівень, вищий від середнього; C1 – досвідчений, професійний користувач; C2 – досконалий рівень володіння. Рекомендаціями передбачено, що вступник здатен на кожному рівні виконувати такі види діяльності: писати, читати, слухати й говорити.

Рівень B2 має особа, яка розуміє основні ідеї складних текстів на абстрактні й конкретні теми, зокрема ті, що стосуються її спеціалізації; може взаємодіяти з певною мірою побіжності та безпосередності з носіями мови без напруження для кожної зі сторін; уміє робити чіткі, детальні повідомлення з широкого кола питань і може викласти свій погляд на певну проблему, показати переваги та недоліки різних тверджень. Це передбачає наявність певних знань і вмінь:

I. Мовні знання:

- розмаїтий словниковий запас, що є необхідним для спілкування в побутовому, академічному й професійному середовищі;
- володіння граматичними конструкціями, необхідними для гнучкого висловлення відповідних причинно-наслідкових зв'язків, відношень і понять, а також для розуміння й створення текстів різного стилю (уживання артиклів, прийменників і сполучників, часи дієслів,

модальні дієслова, герундій та інфінітив, однина та множина іменників, ступені порівняння прикметників тощо);

- опанування правил синтаксису й пунктуації, які дозволяють розпізнавати й створювати різноманітні за стилем усні та письмові висловлювання (порядок слів у реченні, узгодження підмета й присудка, підрядні речення, умовні речення, розділові знаки тощо).

II. Мовленнєві знання й уміння:

1. Аудіювання:

- розуміти основні ідеї та розпізнавати відповідну інформацію в ході обговорень, дебатів, бесід побутового, публіцистичного, ділового та професійно орієнтованого характеру;
- розуміти повідомлення та інструкції в академічному й професійному середовищі;
- розуміти наміри мовців і комунікативні наслідки їхніх висловлювань;
- визначати позицію й точку зору мовців.

2. Говоріння:

- реагувати на основні ідеї та розпізнавати суттєво важливу інформацію під час дискусій, бесід, що пов'язані з навчанням і фаховою діяльністю;
- володіти лексичним мінімумом, необхідним для ділових контактів;
- чітко аргументувати свою думку щодо актуальних тем в академічному та професійному житті;
- володіти мовним етикетом спілкування (моделі звертання, ввічливості, вибачення, прохання, висловлення згоди/незгоди з позицією співрозмовника тощо);
- виступати з підготованими презентаціями щодо широкого кола тем академічного й професійного спілкування;
- продукувати чіткий і детальний монолог із широкого кола тем, пов'язаних із побутом, навчанням, фаховою діяльністю.

3. Читання:

- розуміти автентичні тексти загальної тематики, а також пов'язані з навчанням та фахом;
- розуміти головну ідею й знаходити необхідну інформацію в неадаптованих текстах із наукової літератури (зокрема за фахом) і публіцистики;
- розуміти автентичну кореспонденцію (листи, факси, електронні повідомлення тощо), інструкції, пояснення до графіків та діаграм, рекламні повідомлення.

4. Письмо:

- писати анотації до неадаптованих технічних текстів за фахом;
- здійснювати реферування автентичної літератури, зокрема за фахом;

- готувати тексти доповідей, презентацій, використовуючи автентичні матеріали;
- писати зрозумілі, деталізовані тексти різного стилю та тематики, пов'язані з особистою й професійною сферами;
- оформляти особисту й ділову кореспонденцію;
- створювати резюме, заповнювати бланки документів із високим ступенем лексичної та граматичної коректності.

На сьогодні існує певна різниця в співставленні рівнів інших міжнародних оцінювальних систем зі шкалою CEFR. Різні загально визнані у світі мовні сертифікати мають власні системи балів, але загалом існує чітке співвідношення рівня B2 із такими показниками міжнародних іспитів: з англійської мови CAE – 45-59 балів; FCE – рівні B та C; IELTS – 5-6,5 балів; TOEFL – 57-86 балів; із німецької мови Goethe-Zertifikat – B2, ZDfB.

Запропонована програма має на меті наблизити вступний іспит до ад'юнктури до вказаних міжнародних іспитів і за структурою, і за рівнем складності, і за принципами оцінювання. Змістове наповнення іспиту розроблене з урахуванням специфіки фаху працівника служби цивільного захисту й дає можливість охопити зокрема й тематику навчального курсу "Іноземна мова".

Структура екзамену

Формат вступного іспиту до ад'юнктури відповідно до вимог рівня володіння іноземною мовою B2 Загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти охоплює всі види мовленнєвої діяльності й складається з чотирьох модулів: *Listening* (аудіювання), *Reading* (читання), *Writing* (письмо) і *Speaking* (говоріння). Загальна тривалість іспиту – 2 години 45 хвилин.

1. Listening (аудіювання). Містить 40 запитань, на виконання яких відведено 30 хвилин. Вступник прослуховує 4 аудіозаписи, кожен із яких є складнішим за попередній, водночас читаючи тестові запитання й даючи відповіді на них. Після закінчення прослуховування запису кандидатам надають додаткові 10 хвилин, щоб перенести відповіді в екзаменаційний лист. Тематика матеріалів цього модуля пов'язана зі щоденним побутовим спілкуванням, освітою та професійною діяльністю, вони представляють і монологи, і діалоги.

2. Reading (читання). Містить 40 запитань, тривалість — 60 хвилин. Кандидатові пропонують три тексти публіцистичного та наукового стилів обсягом 650–100 слів кожен, узяті з газет, журналів, Інтернету й фахової літератури, у яких потрібно знайти відповіді на подані екзаменаційні запитання.

3. Writing (письмо). Складається з двох завдань, на виконання яких відведено 60 хвилин. Перше завдання передбачає написання листа заданого типу (прохання, пропозиція, запит тощо) не менш ніж на 150 слів, друге — написання власного висловлювання обсягом не менш ніж 250 слів на

запропоновану тему. Таким чином оцінюють, по-перше, здатність кандидата вести особисте листування, отримувати й надавати інформацію, висловлювати бажання, прохання, скарги тощо, а по-друге, уміння формулювати проблему й знаходити її рішення, представляти й доводити свою думку, оцінювати й оскаржувати запропоновані судження, очевидні факти тощо.

4. Speaking (говоріння). Являє собою інтерв'ю з екзаменатором, яке складається з трьох частин і триває близько 15 хвилин. У цьому модулі оцінюють здатність кандидата ефективно спілкуватися англійською мовою. До уваги беруть швидкість мовлення, правильну послідовність висловлювання думок, багатство словникового запасу, доречність і правильність уживання граматичних форм, вимову.

Частина 1 (4–5 хв). Кандидат та екзаменатор відрекомендовуються один одному. Потім кандидат відповідає на загальні запитання про себе, свою оселю / сім'ю, навчання / роботу, інтереси тощо.

Частина 2 (4–5 хв). Кандидат отримує картку із завданнями з підказками й повинен висловитися на певну тему. Йому дають 1 хвилину для підготовки; за бажанням вступник може зробити певні помітки на аркуші паперу, написати план тощо. Розповідь має тривати 1–2 хвилини. Потім екзаменатор ставить 1–2 запитання за темою картки.

Частина 3 (4–5 хв). Екзаменатор і кандидат починають обговорення більш абстрактних проблем стосовно теми, порушеної в частині 2. Обговорення триває 4–5 хвилин.

Отже, загалом іспит перевіряє всі аспекти володіння англійською мовою. Знання з граматики не оцінюють напряму, а перевіряють під час виконання модулів із письма й говоріння.

Теми для інтерв'ю:

1. Основи цивільної оборони та цивільного захисту в Україні.
2. Основи класифікації надзвичайних ситуацій.
3. Надзвичайні ситуації природного характеру.
4. Надзвичайні ситуації техногенного характеру: аварії і катастрофи.
5. Транспортні аварії (катастрофи).
6. Радіаційно небезпечні об'єкти.
7. Хімічно небезпечні об'єкти.
8. Пожежо- та вибухонебезпечні об'єкти.
9. Об'єкти комунального господарства.
10. Гідродинамічні аварії.
11. Ліквідація наслідків аварій та катастроф.
12. Надзвичайні ситуації терористичного походження.
13. Радіоактивне забруднення.
14. Коротка характеристика осередку хімічного ураження.
15. Вплив отруйних речовин на людей і тварин. Надання першої медичної допомоги.
16. Осередок біологічного і комбінованого ураження.

17. Біологічні засоби ураження людей, тварин, рослин, продуктів, кормів і води Моніторинг і прогнозування надзвичайних ситуацій.
18. Основні заходи і засоби захисту населення і територій.
19. Інформація та оповіщення. Поведінка населення при загрозі надзвичайної ситуації.
20. Укриття населення в захисних спорудах.
21. Евакуаційні заходи.
22. Індивідуальні засоби захисту.
23. Захист населення у разі ядерної аварії.
24. Самопомога і взаємодопомога в надзвичайних ситуаціях.
25. Заходи захисту в лісовому господарстві в умовах радіоактивного забруднення території.
26. Організація і проведення рятувальних та інших невідкладних робіт у надзвичайних ситуаціях.
27. Основи проведення рятувальних та інших невідкладних робіт.

Критерії оцінювання вступного випробування

Вступники отримують оцінки за кожен компонент іспиту за 9-бальною шкалою, за основу якої взято шкалу міжнародного іспиту IELTS. Загальна оцінка за весь іспит є середнім арифметичним округленим значенням за результатами кожного з модулів.

Модулі з аудіювання та читання містять по 40 завдань. Кожне правильно виконане завдання приносить вступникові 1 бал. Відповідно максимально можна набрати по 40 балів. Оцінювання за 9-бальною шкалою здійснюють на підставі загальної кількості балів, набраних у кожному модулі¹:

1. Listening (аудіювання)

Кількість правильних відповідей	Оцінка за 9-бальною шкалою
1	1
2–3	2
4–9	3
10–16	4
17–24	5
25–32	6
33–37	7
38–39	8
40	9

2. Reading (читання)

Кількість правильних відповідей	Оцінка за 9-бальною шкалою
1	1
2–3	2
4–9	3

¹ Під час розробки цієї системи за основу взяті критерії оцінювання іспиту IELTS.

10–15	4
16–22	5
23–28	6
29–35	7
36–39	8
40	9

Кожне із завдань *модуля з письма* оцінюють безпосередньо за 9-бальною шкалою, виходячи з чотирьох параметрів: *зміст* (наскільки повно вступник виконав поставлене завдання), *послідовність викладу думки* (наскільки зрозуміло викладає думки), *лексичне розмаїття й грамотна побудова висловлювання* (правильність і різноманітність граматичних конструкцій). Відповідно оцінка може бути знижена, якщо вступник:

- відхилився від теми;
- не відповідає на якесь із запитань у завданні;
- хаотично викладає думки;
- кілька разів повторює ту саму ідею;
- переписує слова й фрази із завдання;
- складає громіздкі речення;
- використовує багато зворотів, нетипових для англійської мови;
- недоречно користується лексикою або вживає неправильні форми слів;
- через неправильне написання змінює значення слова;
- використовує україномовну структуру речень;
- припускається орфографічних та пунктуаційних помилок.

Критерії оцінювання письмових завдань

Оцінка за 9-бальною шкалою	Зміст	Послідовність викладу думки	Лексичне розмаїття	Грамотна побудова висловлювання
9	Повна відповідь на поставлене запитання з повним обґрунтуванням	Зосередженість на викладі думки; правильний поділ тексту на абзаци	Використання великого обсягу лексики й фразеології, наявність незначних помилок («описок»)	Використання розмаїття граматичних конструкцій, наявність незначних помилок («описок»)
8	Повна відповідь на поставлене	Незначні відхилення від логічного	Використання значного обсягу лексики	Використання розмаїття граматичних

	запитання з гарним, але неповним обґрунтуванням	викладу думки, не зовсім доречний поділ на абзаци	й фразеології, наявність незначних помилок у слововживанні й написанні слів	конструкцій, незначні помилки та окремі не зовсім доречні граматичні конструкції
7	Наявна відповідь на всі запитання завдання й чітка точка зору, однак може простежуватися тенденція до надмірного узагальнення або деякі ідеї можуть залишатися не до кінця розкритими	Інформація організована логічно із використанням відповідних мовних засобів зв'язку, хоча їх застосування може бути не завжди доречним; кожен абзац відповідає певній мікротемі	Використання достатнього обсягу лексики, однак деякі слова та фразеологізми можуть бути стилістично недоречними; можуть бути наявні спорадичні помилки в слововживанні, написанні та/або словотворенні	Використання розмаїття складних конструкцій, однак із наявністю поодиноких граматичних і пунктуаційних помилок
6	Деякі питання розкриті у висловлюванні більшою мірою, ніж інші, позиція щодо теми та провідні ідеї висловлені нечітко	Наявні порушень у викладі думки, деякі речення не несуть смислового навантаження, зв'язок між окремими думками прослідковується нечітко; поділ на абзаци наявний, але не завжди логічний	Використання обсягу лексики, достатнього для відповіді на завдання; недоречне використання фразеології, помилки у написанні й будові слів, які, проте, не заважають сприйняттю змісту	Змішування простих і складних речень; граматичні й пунктуаційні помилки, які, проте, не заважають сприйняттю змісту
5	Відповідь до завдання є частковою; висловлена певна точка	Інформація організована, однак наявні логічні порушення в	Використання обмеженого обсягу лексики, який мінімально	Використання обмеженого набору граматичних конструкцій;

	зору, однак її обґрунтування є не зовсім доречним; наявні основні ідеї, однак нерозвинені	розвитку думки; текст може не поділятися на абзаци або поділятися недоречно	відповідає змісту висловлювання; спорадичні помилки в написанні слів створюють труднощі для сприйняття	наявність незначної кількості складних речень із помилками в будові; спорадичні граматичні та пунктуаційні помилки створюють труднощі для сприйняття
4	Тема розкрита мінімально, точка зору незрозуміла; наявні певні основні ідеї, але їх важко виділити в тексті	Наявна інформація не впорядкована логічно, важко простежити розвиток думки; текст може не поділятися на абзаци або поділятися недоречно	Використання лише базового словникового запасу; ті самі слова й фрази повторюються; значна кількість лексичних і словотвірних помилок може спричинити незрозумілість тексту	Використання надзвичайно обмеженої кількості граматичних конструкцій; неправильно побудовані речення переважають; велика кількість пунктуаційних помилок
3	Неточне сприйняття завдання; відсутня чітка точка зору; наявні кілька ідей, які здебільшого нерозвинуті	Відсутня логічна організація викладу думок, використані засоби зв'язку речень можуть не відповідати логічному зв'язку окремих думок	Використання дуже обмеженого обсягу лексики; велика кількість помилок у написанні й словотворенні, яка майже цілком порушує розуміння	Значна кількість помилок у простих граматичних конструкціях, ігнорування пунктуаційних норм, що майже цілком порушує розуміння
2	Висловлювання лише частково	Наявна слабка спроба створити	Використання надзвичайно обмеженого	Відсутність правильно побудованих

	пов'язане з темою; не висловлена власна точка зору; може бути наявна спроба представити одну-дві ідеї, але вони нерозвинені	зв'язний текст за допомогою мовних засобів зв'язку	обсягу лексики, значна кількість орфографічних та словотвірних помилок	простих речень; часте використання замість речень фраз
1	Висловлювання абсолютно непов'язане з темою завдання	Повідомлення абсолютно незв'язне	Правильне використання лише окремих слів	Нездатність правильно будувати жодні типи речень
0	Не написано жодної відповіді до завдання			

Модуль із говоріння також оцінюють за 9-бальною системою за чотири параметри: *зміст, послідовність викладу думки, лексичне розмаїття, грамотна побудова висловлювання*. Оцінювання відбувається загалом за тією самою шкалою, що запропонованою для письмового висловлювання, однак у критерії «послідовність викладу думки» відсутні вимоги щодо поділу висловлювання на абзаци; в ракурсі лексичного розмаїття замість написання оцінюють вимову слів, а грамотна побудова усного висловлювання передбачає увагу до виразності, гарного темпу мовлення й правильної постановки логічних наголосів.

Таблиця відповідності результатів вступного іспиту до ад'юнктури за різними шкалами

Сума балів за 9-бальною шкалою	Рівень володіння мовою за CEFR	Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Оцінка за національною шкалою
8,5–9	C2	90–100	A	відмінно
7–8	C1	80–89	B	добре
5,5–6,5	B2	65–79	C	
4–5	B1	55–64	D	задовільно
3–3,5	A2	50–54	E	
2–2,5	A1	35–49	FX	незадовільно
1	A0	1–34	F	

Рекомендована література

1. Louis Rogers. Delta Academic Objectives. Writing Skills Coursebook. Delta Publishing, 2020. 120 p.
2. Jenny Dooley, Virginia Evans. Grammarway 4. Student's Book. UK: Express Publishing, 2018.
3. Charl Norloff, Ruth Moore. University Success Writing Advanced, Student Book with MyLab. Longman (Pearson Education), 2018. 416 p.
4. Julie Moore Oxford Academic Vocabulary Practice B2. Oxford Academic Vocabulary Practice. Oxford University Press, 2017. 144 p.
5. ACADEMIC ENGLISH FOR PHD RESEARCHERS: Навчально-методичний посібник / Мельнікова Т.В., Зелінська О.І., Лисицька О.П. Харків: Право, 2018. 224 с.
6. English Grammar in Use. Murphy R. Cambridge University Press 1994.
7. Eric H. Glendinning, John Mc Ewan. Basic English for Computing. Oxford University Press. 1999.
8. Eric H. Glendinning, John Mc Ewan. Information Technology. Oxford University Press, 2003.
9. Eric H. Glendinning, John Mc Ewan. Oxford English for Electronics. Oxford University Press. 1993.
10. Eric H. Glendinning, Norman Glendinning. Electrical and Mechanical Engineering. Oxford University Press, 1995.
11. Getting on in English (Intermediate) / За ред. І. Байбакової, О. Гасько, М. Федоришина. — Л. : Бескид Біт, 2008. — 251 с.
12. Getting on in English (Upper-Intermediate) : Sociology, Social Work, Culture, Energetics, Control Systems, Mechanical Technology, Transport, Architecture, Geodesy : Спілкуємося англійською мовою (вищий рівень) / За ред. І. Байбакової, О. Гасько, М. Федоришина. — Л. : Растр-7, 2009. — 213 с.
13. Getting on in English (Upper-Intermediate) : Technical Translation, Mathematics, Electronics, Radioengineering, Telecommunications, Computing, Automation, Metrology, Chemistry, Civil Engineering, Water Supply) : Спілкуємося англійською мовою (вищий рівень) / За ред. І. Байбакової, О. Гасько, М. Федоришина. — Л. : Растр-7, 2009. — 169 с.
14. Getting on in English : Спілкуємося англійською мовою / За ред. П. Корнес та Н. Гайдук. — Л. : БаК, 1998. — 276 с.
15. John Eastwood. Oxford Practice Grammar with Answers. Oxford University Press, 2002.
16. Keith Bockner, P. Charles Brown. Oxford English for Computing. Oxford University Press, 1994.
17. Language Reference for Business English. Nick Brieger, J. Comfort 1992.
18. Longman Business English. Strutt R. Longman 1995.
19. Michael McCarthy, Felicity O'Dell English Vocabulary in Use. Cambridge University Press, 2002.
20. Pilbeam Adrian. Market Leader. International Management, Longman, 2003.

21. Shpak V.K. English for Economists and Businessmen. Kyiv, Vyscha Shkola, 2003.

22. Stuart Redman. English Vocabulary in Use (pre-intermediate and intermediate). Cambridge University Press, 2002.

23. Technical Writing and Professional Communication For Nonnative Speakers of English. N. Huckin, Leslie A. Olsen. Copyright 1991 by Mc Graw-Hill, Inc.

24. Writing for the Technical Professions. Kristin R. Woolever, Longman, 1999.

Голова предметної комісії

Вікторія ШВЕДУН